

DİNİN ARAÇSALLAŞMASI: PKK ÖRNEĞİ

The Instrumentalisation of Religion: The Case of PKK

Necati Alkan*

Özet

Bu makalede önce dinin Kürtlerin hayatında oynadığı role değinilmiş, ardından da tarihsel olarak PKK'nın dini araçsallaştırma faaliyetleri ortaya konulmuştur. Sonuç kısmında da PKK'nın dini araçsallaştırmasına karşın yürütülmesi gereken çalışmalar ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din, PKK, Kürtler, Terör.

Abstract

This article consists of three main parts. In the first part of this article, main functions of the religion in the life of the Kurdish community are discussed. Afterwards, the meaning of the religion as a social instrument for the PKK is historically analyzed by referring to the PKK's own publications. The conclusion part of this study is utilized as a resolution advisory. In this last part, the recommendations and counter-measures against the instrumentalization processes of the religion by the PKK are mentioned.

Keywords: Religion, PKK, Kurds, Terror.

Giriş

Tarihi ve sosyolojik araştırmalar, din duygusunun insanlık tarihi ile beraber var olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, insanın var olduğu her zaman diliminde ve her yerde dine ait bulgulara rastlanmıştır. İnanılan varlık ve değerlere yönelik zaman zaman önemli farklılıklar görülse de insanlar mutlaka bir inanç sistemi içerisinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Gündüz, 2007:17).

Nitekim Durkheim, din duygusunun, toplumların hayatında çok önemli bir yer işgal ettiğini, kültürün yaratılmasında ve toplumsal dayanışmanın sağlanmasında rol oynayan önemli faktörlerin başında geldiğini ileri sürmüştür. Marx, dini bir üst yapı kurumu olarak ele almış ve üretim araçlarını ellerinde bulunduranların dini "kitleleri uyuşturmada bir afyon" olarak kullandığını ifade etmiştir. Alman düşünürü Weber ise dinin, toplumsal yapının, kültürün ve özellikle de ekonominin belirleyicisi olabileceğini göstermiştir (Ocak, 2002:13).

Bugün dünyada 3 bin din, 6 bin mezhep ve 12 bin tarikat olduğu ileri sürülmektedir.

* Dr., KDGM, necati_alkan@hotmail.com

Makaleyi okuyarak görüş ve önerileriyle katkı sunan Burhan Semiz'e ve M. Cemil Çıtak'a teşekkür ediyorum.



Dinler, peygamberler tarafından vahye dayalı olarak getirilen “Semavi Dinler” ile insanla tarafından ortaya konan “Beşeri Dinler” olmak üzere iki başlık altında toplanmaktadır (Temuh, 1998:77). Bu çerçevede, Musevilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet Semavi Dinler; Totemizm, Brahmanizm, Budizm gibi inanışlar da Beşeri Dinler olarak örneklenebilir.

Din olgusu, sosyologların ve antropologların da ortaya koyduğu gibi bireyler ve toplumlar için vazgeçilmez ihtiyaçlardan biridir (Aktay ve Köktaş, 2007). Bu nedenle insanoğlu var olduğu günden bugüne sürekli bir şeylere inanma ihtiyacı hissetmiştir. İlk zamanlar doğadaki olağanüstü olarak nitelediği varlığa –güneşe, aya, taş, toprağa, ateşe vb.- taparak gideren insanoğlu, Semavi dinlerle birlikte bu ihtiyacını daha sistemli olarak gidermeye başlamıştır.

İnsanlık tarihinde de görüldüğü gibi din, bireylerin ve toplumların hayatını inşa eden, yönlendiren ve devamını sağlayan en önemli olgulardan biridir. Bu nedenle dinin olumlu ya da olumsuz, görünen ya da görünmeyen, açık ya da gizli pek çok sosyal işlevi vardır. Dinin bu sosyal işlevleri şöyle sıralanabilir: a) Sosyalleştirme ve sosyal kontrol, b) Toplumsal bütünleşme ve çatışma, c) Değerler hiyerarşisi oluşturma, d) Devletle toplum arasındaki ilişkilerde aracılık, e) Birey ve toplum hayatında meşrulaştırma aracıdır (Okumuş, 2003).

Bu makalede, PKK terör örgütünün dinin yukarıda sıralanan toplumsal işlevlerinden yararlanabilmek için yürüttüğü çalışmalar, tarihsel olarak ortaya konulmuştur. Zira PKK, faaliyetlere başladığı tarihten itibaren dini, özellikle İslam dinini, “Kürdü ve Kürtlüğü yok eden bir vantuz” (Öcalan, 1993a; 1993b) olarak görmüştür. Ancak uluslararası, bölgesel ve yerel ölçekteki gelişmeler ile sosyolojik gerçeklere göre bu görüşünü yumuşatarak dinin bir araç olarak kullanılabileceğini fark etmiş, bu çerçevede stratejiler geliştirmiş ve örgütlenmeler oluşturmuştur. Bütün bu süreçlerde özde dine bakışının ise hiçbir zaman değişmediği anlaşılmaktadır.

1. Kürtlerin Toplumsal Yaşamında Din

Yapılan araştırmalara göre Kürtlerin büyük çoğunluğu Müslüman ve Sünni'dir. Sünniliğin ise Şafii mezhebine mensuptur. Sünni Türkler ise genellikle Hanefi mezhebine mensuptur (Şerefhan, 1990; Bruinessen, 2008)¹. İran'da bu farklılıklar Sünni Kürtler ile Şii İranlılar ve Azerbaycanlılar arasında daha da belirgindir. İran'da Bahtaran (Kermanşah) ve Irak'ta Hanalin ve Mandali bölgeleri çoğunlukla Şii'dir. Bruinessen (2008), Şii Kürtlerin PKK'ya hiçbir dönem destek vermediğini ifade etmektedir.

Ortodoks İslam'ın bu iki kolu dışında Kürtler arasında İslam'dan etkilenmekle birlikte daha çok diğer dinlerin ve İran'a özgü din algılamalarının etkilerini taşıyan inanç ve ayinlere sahip çeşitli heteredoks mezhepler de bulunmaktadır. Yezidilik, Ehl-i Hak ve Türkiye'de Alevilik bunlar arasında kabul edilmektedir (Bruinessen, 2008).

Kürtlerin tarihi, ekonomik, sosyal ve siyasi yapılarıyla ilgili kaleme alınan birçok araştırma ise, Kürtlerin Müslüman olmadan önce Zerdüşlük inancına sahip olduklarını göstermektedir (Bender, 1991; Zeki, 1992, İzady, 2004). Ancak, Kürtler arasında Müslümanlık yayıldıkça Zerdüşlük gittikçe zayıflayarak zaman içerisinde yok denecek kadar azalmıştır. Bugün İran ve Hindistan'da çok az sayıda Zerdüştlük yaşamaktadır (Tan, 2010). Bu süreçleri PKK'nın

¹ Nitekim Tan (2010), Müslüman Kürtlerin %90'na yakın bir bölümünün Sünni; yaklaşık %10'luk bir bölümünün ise Şii ve Alevi olduğunu ifade etmektedir. Burkay ise Kürtlerin %75'nin Sünni, %25'nin ise Alevi olduğunu dile getirmektedir.

yöneticilerinden biri olan Karayılan şöyle ifade etmektedir: “İslamiyet’e kadar Kürtlerin temel inancı ve felsefesi Zerdüşlük’tür. (...) İslamiyet’in kabul edilişi Kürdistan tarihinde önemli bir kırılma dönemidir. Böylece Kürtler giderek Zerdüşlük’ten uzaklaşmışlardır” (2011:30).

PKK’nın faaliyet yürüttüğü Suriye, Irak ve Türkiye’de Kürtlerin büyük çoğunluğu ise Sünni ve Şafidir (Siverekli, 2008). Özellikle Türkiye’de Kürt kökenli vatandaşların yaşadığı bölgelerde dinin birey ve toplum üzerindeki etkisi, diğer bölgelere göre çok daha güçlüdür. Bölge halkı dindardır, ancak bu dindarlık içi bilgiyle ve bilinçle doldurulmuş bir dindarlık değildir (Bilgiç ve Akyürek, 2012).

Bireyler, yüzeysel ve geleneksel din bilgileri nedeniyle yerel nitelik taşıyan başta Şeyhler olmak üzere, Melle, Seyit ve Seyda gibi din adamlarına yönelmişlerdir. Bu nedenle din adamlarının etkisi ve fonksiyonu bölgede çok güçlüdür (Izady, 2004). O kadar ki Bruinessen (2010), din alimlerine verilen önemin aşiret reislerine verilen öneme eşdeğer, hatta daha da ileri düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

PKK, faaliyet yürüttüğü bölgelerde dinin toplumsal hayatta oynadığı bu rolü bilmesine rağmen, Marksist ideolojiden hareketle uzun yıllar görmezden gelmiştir. Zira PKK’nın hem legal hem de illegal kanadında faaliyet yürüten üst düzey mensupları Sosyalist gelenekten gelmektedir. Bu nedenle Kürt kökenli vatandaşlar ile legal/illegal Kürt siyasi hareketinde faaliyet yürüten kadrolar arasında dini inançlar bağlamında bir doku uyumsuzluğu vardır.

Nitekim PKK’nın dağ kadrosunda faaliyet yürüten 300 örgüt mensubu üzerinde yapılan anket çalışması, dini inançları konusunda önemli ipuçları vermektedir. Ankette, “En beğendiğiniz dini önder kim?” sorusuna cevap verenlerin %34’ü Zerdüş olduğu ifade etmişlerdir. Sıralamada, Hz. İsa’nın ardından Mani ve son olarak da Hz. Muhammed’in zikredilmesi son derece dikkate değerdir (Bulaç, 201:127).

Kürtlerin köken olarak Medler’e dayanan “kadim bir millet” olduklarını iddia eden örgüt ideologları, tezlerini güçlendirmek için bir o kadar da köklü bir din bulmanın yollarını aradıkları görülmektedir. “Türklerin Şamanizm’i varsa, Kürtlerin de Zerdüşlüğü olmalı” (Öcalan, 1993a; Bulaç, 2010:128) tezi örgütün ilk metinlerinde de yer almaktadır.

PKK’nın dine olan bu bakışı bilinmekle birlikte, özellikle 2000 yılından sonraki tutumu örgüt değişiyor mu? sorusunu akıllara getirmektedir. Örgütte yaşanan bu değişimi ve stratejiyi anlayabilmek için örgütün tarihsel olarak dine bakışı ve bu çerçevede örgütlenmelerinin ortaya konulması gerekmektedir.

2. Dinin Araçsallaşması ve PKK

Bu makalede, PKK’nın tarihsel olarak dine bakışı; a) 1978-1989, b) 1989-1999 ve c) 1999 ve sonrası olmak üzere üç döneme ayrılarak incelenmiştir.

a) 1978-1989 Dönemi

Birinci dönemde PKK dini ötelemiş, hatta mücadele edilmesi gereken bir kurum olarak görmüştür. Bunun nedeni örgütün çıkış noktası olarak Marksist-Leninist ve Maoist bir ideolojiye sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Öcalan, 1983; Öcalan, 1993a). Akyol çıkış noktası olarak örgütün ideolojisini şöyle özetlemektedir:

PKK’nın ideolojisi Marksizm-Leninizm’in yanı sıra, komünizmin ikinci bir versiyonu olan Maoculuğu da içeriyordu. Hatta 1970’lerin sonunda PKK’yı Dev-Genç, Dev-Yol gibi diğer sol örgütlerden ayıran en önemli farkın, söz konusu Maocu etken olduğu söylenebilir. Maoculuk, devleti silah yoluyla yıkmayı hedefleyen klasik Marksizm-Leninizm’e bir de “gerilla



savaşı”, “etnik milliyetçilik” ve “köylü devrimi” kavramlarını ekleyen bir formüldür. Maoculuğun “kırsal gerilla” taktiği ve köylü ayaklanmasına dayalı teorisi PKK’ya uygun gelmişti. Bu şekilde Türkiye’nin Güneydoğu’sundan başlayacak bir komünist gerilla savaşı yoluyla “devrim”i amaçladı ve bu nedenle Güneydoğu’da örgütlenmeyi kendisine hedef seçti (2006:135).

Marksist ideoloji toplumsal yapıyı “alt ve üst yapı” olmak üzere ikiye ayırır. Alt yapı üretim araçlarından, üst yapı ise hukuk, din, aile, eğitim, ideoloji vb. toplumsal kurumlardan meydana gelir (Heywood, 2010). Bu ideolojiden hareketle örgüt, uzun yıllar dini bir üst yapı kurumu ve mücadele edilmesi gereken bir düşman öge olarak görmüştür. Bunun nedenleri, örgütün manifestosu olarak bilinen Kürdistan’da Devrimin Yolu isimli broşürde ortaya konulmuştur.

PKK’ya göre İslamiyet, “Burjuva ideolojilerinin uyuşturucu etkisinden bin kat daha uyuşturucudur. Halklar için, Arap hakimiyetine uyduluk ve milli geçmişlerini inkar anlamına gelir” (Öcalan, 1993a:24). “İslamiyet, “Kürdün beyninde ve yüreğinde milli inkarı hazırlayan ve kaleyi içten fethetme rolü oynayan ‘Truva atı’ gibidir. (...) Kürdistan’ı her işgal edenin elinde aynı rolü oynamıştır” (Öcalan, 1993a:25). “Kürtlerde milli direnme ruhunu öldüren en büyük ideolojik araçtır” (Öcalan, 1993a:25).

Örgüt, bu yaklaşımları nedeniyle 1989 yılına kadar dine ve din adamlarına bölgede çok sıcak bakmamıştır. 28 din adamını toplumsal taban kazanmada büyük bir engel olarak gördüğü için öldürmüştür (Tem, 2010). Dini istismar faaliyetlerine ise ilk defa 1987 yılında cephe yapılması ERNK içerisinde yer vermeye başlamıştır (Siverekli, 2008).

b) 1989-1999 Dönemi

PKK’da ERNK çatısı altında şekillenen din örgütlenmesi ise, 2. Konferans (4-13 Mayıs 1990) ile 4. Kongre’de (26-31 Aralık 1990) alınan kararlardan sonra başlamıştır (Şehirli, 2000). Üç ana başlık altında toplanan kararlar ise şunlardır:

- i. Dinsel mezhepleri PKK çevresinde toplamak,
- ii. Aleviliği bir ulusal direniş motifi olarak ele alıp özgün bir yaklaşımla değerlendirmek,
- iii. İmamlar Birliğini kurumlaştırmak;

dini kurumlarda çalışmak ve bunları ulusal kurtuluş kurumları haline getirmek. Bu amaçla camileri ulusal propaganda merkezleri olarak siyasal amaçla kullanmak; hutbeleri propaganda amacıyla değerlendirmek (akt. Semiz, 2011).

Nitekim 1990’lı yıllara kadar dine “inkârcı” yaklaşan ve onu bir “ajan kurum” olarak gören PKK, dinin ve dindarın kazanılmasından bahsetmeye başlamıştır. Bunu Öcalan (1993b)’ın “Din Sorununa Devrimci Yaklaşım” adı altında yayınlanan çözümlerinden de görmek mümkündür. Örgütün, çıkış noktasında dine olan bakışının bu düzeyde değişmesinin dönemsel bazı nedenleri bulunmaktadır.

Birincisi, 1989 yılında Sovyetler Birliği’nin çözülmesinden sonra Marksist/Leninist ideolojinin dünyada değer yitirmesidir. Bunun üzerine Öcalan, aile, din, ideoloji, aşiretler vb. üst yapı kurumlarıyla ilgili görüş ve düşüncelerini yumuşatmıştır.

İkincisi, Mao’nun “Halk Savaşı Stratejisini” benimseyen örgüt, toplumu kazanmadan amaç ve hedeflerine ulaşamayacağını görmüştür.

Bölge insanı her ne kadar içi bilgi ve bilinçle doldurulmamış olmakla birlikte, dindardır. Örgüt ise dine karşı bir profil çizmiş ve din adamlarını öldürmüştür. Bu süreçlerde devletin,

“örgütün dini hedef aldığına dair yürüttüğü propagandalar” da etkili olmuştur (Kazdağlı, 1995)². Nitekim Öcalan dine “inkarcı yaklaşımın” sonuçlarını görmüş ve şunları ifade etmiştir:

Din gerçeğine komünizm adı altında inkarcı yaklaşım, genelde olduğu kadar, özellikle Ortadoğu halklarında çok tehlikeli bir etki yaratmıştır. Bu yaklaşımın halktan soyutlanmaya, dolayısıyla gericiliğin oldukça güçlenmesine yol açtığını hemen belirtelim. Hatta denilebilir ki, din gerçeğini inkarcı yaklaşım, diyalektik materyalizmin kaba uygulanması anlamında olup, Ortadoğu devrimlerinin gelişmeyişinin en önemli nedenlerinden birisidir (Öcalan, 1993b:11).

Öcalan, Türkiye’deki sosyalistlerin bunca çalışma ve çabaya rağmen başarılı olamamalarının nedenini de dine olan yaklaşımlarına bağlamaktadır. Ona göre Türkiye’de ilk sosyalizm tartışmalarının yapıldığı dönemde dine küfürle işe başlanmıştır. Dine küfürle işe girilmesiyle birlikte, dine bağlı ezici bir halk çoğunluğu daha baştan sosyalizme karşı şartlanmışlardır. Sosyalistler, “tanrı tanımaz, aile tanımaz” biçiminde damgalanmışlardır. Böylece halkların kurtuluş ideolojisi olması gereken sosyalizm bu yaklaşım yüzünden, halkların aleyhinde işleyen, onların özgürlük mücadelesinin önünde engel teşkil eden bir konuma gelmiştir (Öcalan, 1993b:12).

Üçüncüsü, Öcalan, 12 Eylül yönetiminin PKK’nın faaliyetlerini engellemek için, bölgede sözü geçen ağa, şeyh vb. toplum önderleri ile tarikatları yoğun bir şekilde kullandığı düşüncesine kapılmıştır (Öcalan, 1993b). 1990’lı yıllardan sonra bölgede ağırlığını hissettiren Hizbullah terör örgütünü de bu yapılardan biri olarak görmüş/görmektedir. O yıllara kadar bölgede istediği gibi hareket eden, “kepenkler kapanacak” dediğinde herkesin kepenklerini kapattığı, korkudan dolayı insanların örgütün isteklerine boyun eğdiği bir dönemde karşısında muhalif bir hareket olduğunu fark eden PKK, bir yandan Hizbullah’ı sindirmek için silahlı eylemlere başvururken diğer yandan dini istismar çalışmalarını artırmıştır (Alkan, 2009). Zira Hizbullah PKK’nın dini versiyonu bir örgüttür ve bölgede toplumsal taban bulmasının nedeni de dini istismar çalışmalarıdır.

Bütün bu gelişmeler nedeniyle Öcalan, dinin toplumsal hayattaki gücünü/etkisini kabul etmiş ve örgütsel faaliyetlerde en iyi şekilde kullanılması gerektiğini dile getirmiştir:

Bu aşamaya gelirken, dinin devrime karşı tehlikeli bir biçimde kullanılmasını engellemek ve İslamiyet’i devrimin hizmetinde iyi bir işleve kavuşturarak bu silahı gericiliğin kendisine karşı, emperyalizme, sömürgeciliğe ve tüm işbirlikçilerine karşı ustaca çıkarmak gerekir. (...) Bu yaklaşım, pratikte gösterilecek çabalarla örgütlendiğinde, hem daha fazla kitleleşmeye ve hem de halk savaşımızın daha da hızlanmasına, dolayısıyla başarıya gitmesine yol açabilecektir (Öcalan, 1993b:55).

Nitekim örgüt, emekli Müftü Abdurrahman Dürre’nin başkanlığında “İmamlar Birliği”ni kurarak dini örgütsel faaliyetlerde kullanmaya başlamıştır³.

² PKK terör örgütünün faaliyet yürüttüğü bölgelerde toplum dini değerlere bağlıdır. Bunu bilen devlet, PKK’ya karşı mücadele verirken, “PKK dinsizdir” kampanyasını en üst düzeyde yürütmüştür. Uçaklardan bu yönde sürekli bildiriler atılmıştır. O yıllarda PKK’nın dinsiz olduğu ve kadrolarının büyük çoğunluğunun ateist olduğu yönündeki bu propagandalar toplum üzerinde etkili olmuştur (Kazdağlı, 1995).

³ Abdurrahman Dürre, medrese eğitimi almış ve sonradan Diyanet İşleri Başkanlığına girerek çalışmaya başlamış bir din görevlisidir. 1971 yılında Diğor Müftüsüyken gelen yoğun şikayetler üzerine Samsun’un Alaçam İlçesi’ne Müftü olarak atanmıştır. Dürre Alaçam Müftülüğünden 1978 yılında emekli olmuştur. Kur’an’a Kürtçe meal yazan Abdullah Varlı ile birlikte PKK terör örgütü için propaganda faaliyetlerine devam etmektedir (Kazdağlı, 1995).



c) 1999 ve Sonrası Dönem

Öcalan'ın 16 Şubat 1999 yılında Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getirilmesinden sonra örgüt, bir strateji değişikliğine giderek "siyasal alan çalışmalarını" artırmıştır. Kuruluş yıllarında yukarıdan aşağıya bir Kürt ulusu inşa sürecine giren örgüt, 2000 yılından sonra aşağıdan yukarıya, bireyden hareketle bir Kürt ulusu inşa sürecine girmiştir.

Bu süreçlerde dini ve din adamlarını en iyi şekilde kullanmaya çalışmıştır. Örgütün dini bir araç olarak kullanma çalışmalarını bu dönemde hızlandırmasının nedenleri ise şöyle sıralanabilir:

Birincisi, 3 Kasım 2002 tarihinde muhafazakar ve dindar kimliği ile tanınan AK Parti aldığı % 34.2 oy oranıyla iktidara gelmiş, bir yandan bölgenin ekonomik ve sosyal sorunlarını çözme adına önemli adımlar atarken, diğer yandan da Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde birçok yasa çıkarmıştır. Bu tarihten sonra AK Parti, hem Türkiye genelinde hem de PKK'nın taban bulunduğu bölgede oylarını sürekli artırmıştır (Tayyar, 2011). Örgüte paralel ideolojik söyleme sahip DEHAP, DTP ve BDP ise bölgelerde oylarını istediği düzeyde artıramamıştır. Bu nedenle örgüt, AK Partiyi her dönemde tek rakip olarak görmüştür. Özellikle DEHAP'ın 28 Mart 2004 tarihinde yapılan yerel seçimlerde, 2002 genel seçimlerinde alınan % 6.2'lik oy oranının % 5.1'e düşmesi üzerine DEHAP'a yazarlar ve akademisyenler tarafından önemli eleştiriler yöneltilmiştir (Kapmaz, 2011). Bu eleştirilerin başında ise PKK'nın ve DEHAP'ta siyaset yapan kişilerin ideolojik olarak Marksist, bölge insanının ise bilinçli olmamakla birlikte "dindar ve muhafazakar" bir alt yapıya sahip olduğu gelmektedir.

İkincisi, PKK, Öcalan'ın yakalanmasından sonraki süreçte tek taraflı olarak süresiz ateşkes ilan etmiş ve silahlı eylemlerini en alt düzeye çekmiştir. Yapılan ekonomik ve sosyal yardımlar ile sağlanan huzur ortamı nedeniyle sivil toplum örgütleri, cemaat ve tarikatlar bölgede çalışmalarını hızlandırmıştır (Çiçek, 2008).

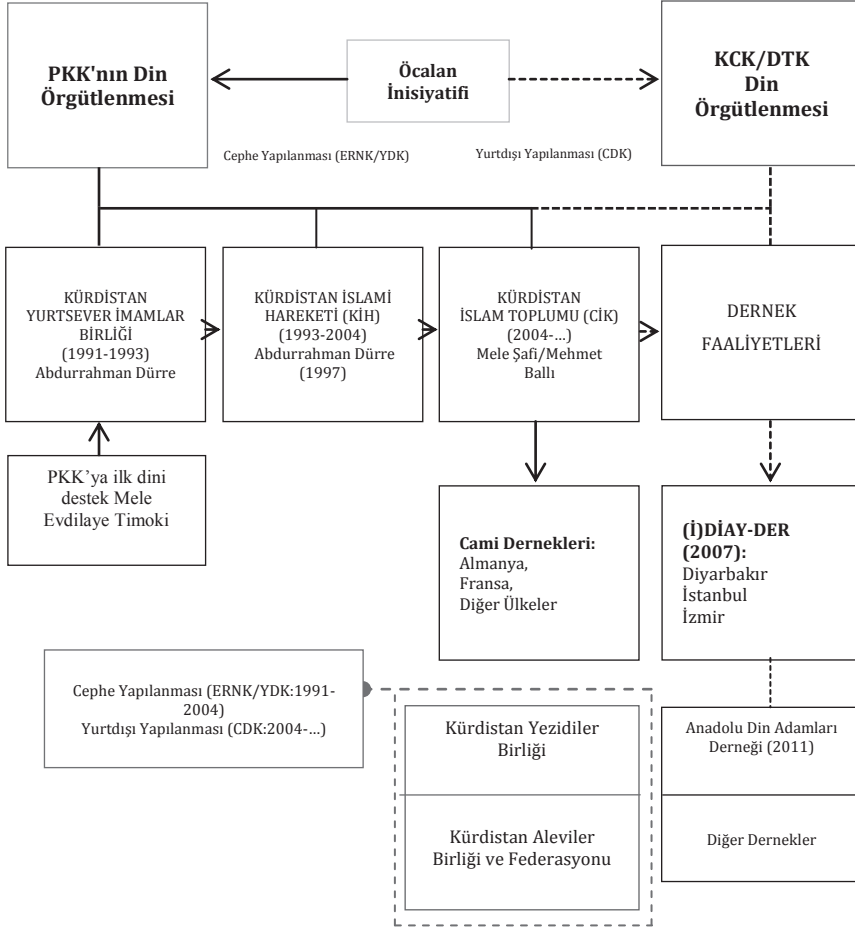
Üçüncüsü, PKK'nın varlığına en büyük tehdit olarak gördüğü yapılardan biri de yukarıda değinildiği gibi Hizbullah terör örgütüdür. Hizbullah terör örgütü lideri Hüseyin Velioğlu'nun 17 Ocak 2000 tarihinde İstanbul Beykoz'da güvenlik güçleriyle girdiği çatışmada ölü olarak ele geçirilmesi üzerine, tıpkı PKK'da olduğu gibi bir strateji değişikliğine giderek silahlı eylemlerini askıya almıştır (Sözer ve Eski, 2011). Örgüt yeni stratejisini tıpkı cemaat ve tarikatlarda olduğu gibi birey merkezli faaliyetlerin üzerine inşa etmiştir. Bu çerçevede, dergi ve gazete çıkarmaya başlamış, üniversiteye hazırlık dershaneleri açmış, dernek ve vakıflar kurmuştur. Örgüt, bölgenin toplumsal sorunlarını çözme adına attığı adımlar nedeniyle sürekli tabanını genişletmiştir.

İşte PKK, taban bulunduğu bölgelerde yaşanan bu gelişmeleri ve bu yeni örgütlenmeleri yakından izleyerek dini istismar çalışmalarını artırmıştır. Bu çerçevede, 1991 yılında "Kürdistan Yurtsever İmamlar Birliği" adı altında ilk örgütlenmesini gerçekleştirmiştir. Bu örgütlenmenin ismini 1993 yılında "Kürdistan İslami Hareketi (KİH)" olarak değiştirmiştir. Kürdistan İslami Hareketi (KİH), 1993 yılından 2004 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Örgüt, 2004 yılında ise Kürdistan İslam Topluluğu (CİK)'nu kurmuştur (Semiz, 2011). 2007 yılında Kürdistan Halklar Topluluğu (KCK) yapılanmasını kuran örgüt, Siyasal Alan Merkezi'ne bağlı İnanç ve Azınlıklar Komitesini kurmuştur. Demokratik Toplum Kongresi ise 2007 yılından itibaren dini konularda çalıştaylar düzenlemeye başlamıştır (Tayyar, 2011).

KCK yapılanmasını bir devlet sistematğinde yasama, yürütme ve yargı şeklinde

yapılandıran PKK, belirlediği Halk Savunma Alan Merkezi, Ekonomik Alan Merkezi, Siyasal Alan Merkezi, Sosyal Alan Merkezi ve İdeolojik Alan Merkezi ile aşağıdan yukarıya ve bireylerden hareketle toplumsal bütün alanları ele geçirmek istemektedir (Özeren ve Başbüyük, 2011). Bölge halkı dindar ve muhafazakâr bir kimliğe sahip olduğu için de, dini istismar çalışmalarına Şekil 1’de görülen yapılanmaları aracılığıyla ağırlık vermektedir.

Şekil 1. PKK’nın Dini Alanda Örgütlenme Faaliyetleri



Kaynak: Semiz (2011)

Özellikle 22 Temmuz 2007 seçimleri sonrasında PKK'nın ve legal siyaset yapan örgütlenmelerin dini istismar çalışmaları şöyle ifade edilebilir (Söylemez ve Erdoğan, 2008):

- Güvenlik güçleriyle girdiği çatışmalarda ölen örgüt mensupları için mevlit okutulmakta ve bu mevlitler bir siyasi propaganda ortamına dönüştürülmektedir. Örneğin, 28 Mart 2008'de Mardin'in Derik İlçesinde öldürülen örgüt mensubu Abdullah Deniz için mevlit okutulmuş ve bu mevlit bir siyasi propagandaya dönüştürülmüştür. DTP'nin il



yöneticilerinin de katıldığı mevlitte sık sık terör örgütü lehine sloganlar atılmıştır.

- Mitinglerde imamlar kullanılarak halk galeyana getirilmeye çalışılmaktadır. 25 Şubat 2008 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kuzey Irak'a yaptığı kara operasyonunu bitirmesi için düzenlenen mitingde, bir elinde Kur'an'ı havaya kaldıran ve diğer eliyle de zafer işaretini yapan emekli imam Muhittin Eryılmaz, Leyla Zana ile birlikte kürsüye çıkarılmıştır.
- DTP, dine karşı olmadığı, hem kimliğine hem de renklerine sahip çıktığı mesajını vermek için parti toplantılarında ve Nevruz törenlerinde PKK ile özdeşleştirilen sarı, yeşil, kırmızı renkte başörtüsü takan genç kızları kullanmaktadır.
- Diyarbakır ve Batman merkezli çalışan, çoğu medrese ve imam hatip lisesi mezunu imamlardan propaganda ekipleri kurulmuştur. Bu imamlar, "Dinimiz kimliğimize, kültürünüze sahip çıkmayı emrediyor" şeklinde propaganda yapmakta ve Kürt milliyetçiliği konusunda vatandaşların bilinçlendirilmesi için faaliyetler yürütmektedirler. Propaganda çalışmalarında Ahmed Hani, Said Nursi ve Mele-i Betti gibi alimlerin eserlerini referans olarak kullanmaktadır.
- Öcalan'ın Urfa'da İlahiyat Akademisi, Tunceli'de de demokratik siyaset ve Alevi akademisi kurulmasına ilişkin talebini yaşama geçirmek için çalışmalar yürütülmektedir (Öcalan, 2012a)
- Örgüt serhildan (başkaldırı) eylemleri çerçevesinde, Öcalan'ın yönlendirmesiyle Doğu ve Güneydoğudaki birçok ilde "demokratik çözüm çadırları" kurmuş ve bu çadırlarda fahri imamlar aracılığıyla "sivil Cuma eylemleri" gerçekleştirmiş/gerçekleştirmektedir (Öcalan, 2012b).

Sonuç

Kurulduğu yıllarda Marksist/Leninist ve Maoist bir ideolojiye sahip olan PKK ve lideri Öcalan Marksist ideolojiden hiçbir zaman kopmamıştır. Ancak dünyadaki, bölgedeki ve Türkiye'deki gelişmeleri yakından takip ederek zaman zaman sahip olduğu ideolojiyi arka planda tutmuş ve stratejilerini yenilemiştir.

Nitekim 1980'li yıllarda bütün dünya toplumlarında olduğu gibi Türkiye'de de dindarlaşma ve muhafazakârlık artmıştır. Hal böyle olunca PKK da toplumsal tabanını kaybetmemek için dini istismar çalışmalarını artırmıştır. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren bir Kürt ulusu inşa sürecine giren örgüt, İslamiyet'e yönelik görüşlerini yumuşatmakla beraber, özellikle Zerdüştlükle ilgili çalışmalarını artırmış ve görüşlerini yüksek perdeden dile getirmeye başlamıştır. Zira yeni bir ulus inşa ederken dil, din ve kültürdeki farklılıklar ile yaşanan coğrafyanın farklılığı ön plana çıkarılması doğaldır.

Bu çerçevede, Kürtlerin kendilerine ait bir dili (Kürtçe), kendilerine ait bir dini (Zerdüştlük) ve kendilerine ait bir kültür ile coğrafyası olduğunu iddia eden örgüt, Kürtleri Türklerden ayırmaya çalışmaktadır. Bütün bu çabalara rağmen, Öcalan dâhil örgütün dağ kadrosunda faaliyet yürüten örgüt mensuplarının büyük bir çoğunluğu Sünni ve Şafii mezhebine mensup, Türkiye'nin batısında yaşayan aileleri ve akrabaları bulunan, Türkçe konuşan ve yazan kişilerden oluşmaktadır.

Örgütün toplumsal taban bulduğu doğu ve güneydoğu illeri başta olmak üzere, göç alan illerde toplumun kahir ekseriyeti Sünni ve Şafii mezhebine mensup ve Türkiye'nin batısıyla kültürel anlamda eklenmiş durumdadır. Bütün bu sosyolojik gerçekliği gören örgüt, toplumsal tabanını kaybetmemek için kendi açılımını yapma gayreti içerisine girmiştir.

Gerçekleştirdiği bu açılımların başında ise dine yaklaşımı gelmektedir. Bu yaklaşımın, görünüşte dine ve dindara karşı olmayan, ancak, din istismarına dayanan bir yaklaşım olduğu gözlenmektedir.

Örgütün son yıllarda yürüttüğü yoğun din istismarı çalışmalarına karşılık bazı önlemlerin alınması gerekmektedir. Zira evren, *boşluk kabul etmemektedir*. Örgüt, bölgede dini anlamda yaşanan boşluklardan en iyi şekilde yararlanarak istismar çalışmalarını yürütmektedir. Bu çerçevede alınması gereken önlemler ve yürütülmesi gereken çalışmalar şöyle ifade edilebilir:

1. Bölgede fahri imamlarla hizmet veren camiler azalmakla birlikte, halen bazı camilerin din görevlilerinin olmadığı bilinmektedir. Bu camilere en kısa sürede Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı kadrolu imamlar atanmalıdır.
2. PKK'nın taban bulduğu bölgelerde toplumun geneli Şafii mezhebine mensup olduğu için, bölgeye Şafii mezhebini ve fikhini bilen din görevlileri tayin edilmelidir (Bilgiç ve Akyürek, 2012).
3. Mevcut din görevlileri Şafii fıkhı çerçevesinde hizmet içi kurslardan geçirilmelidir.
4. Bölgede kadınlar "ikincil bir konumda" olsalar da bölgede toplumsal yapının "omurgası" rolü oynamaktadırlar (Alkan, 2012). Bu nedenle son yıllarda göreve başlatılan kadın din görevlilerinin sayısı artırılmalıdır.
5. Bölgede görev yapacak olan yeni din görevlileri özellikle Kürtçe bilenler arasından seçilmeli, istekli personele de Kürtçe kurslar açılmalıdır.
6. Kürtçe Kur'an meali ve Kürtçe Şafii ilmihali en kısa sürede basılarak bölgede dağıtılmalıdır.
7. Camiler, aynı zamanda bir kültür merkezi işlevini görecektir şekilde yeniden organize edilerek, toplumun din ihtiyacını karşılamada her an kolayca ulaşılabilir bir yer haline dönüştürülmeli ve alan örgüte bırakılmamalıdır.

Özcesi, bölgede toplumun din ihtiyacı, mümkün olduğu kadar formel mekanizmalar aracılığıyla karşılanmalı ve PKK'nın dini istismar faaliyetleri önlenmelidir. Bölgede dini istismar çalışması yürüten örgütlenmeler enformel yapılanmalar olduğu için, formel mekanizmalar toplumun din ihtiyacını karşılamada yetersiz kalabilir. Bu çerçevede, sivil toplum örgütlerinin, dernek ve vakıfların toplumu bilgilendirme çalışmaları desteklenmelidir.

References

- Alkan, N. (2009), *Söz Bitmeden Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri*, Ankara: USAK Yayınları.
- Alkan, N. (2012), *PKK'da Semboller, Aktörler, Kadınlar*, İstanbul: Karakutu Yayınları.
- Bender, C. (1991), *Kürt Tarihi ve Uygarlığı*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Bilgiç, M.S. ve Akyürek, S. (2012), *Türkiye'de Kürtler ve Toplumsal Algılar*, Ankara: BİLGESAM Yayınları.
- Bruinessen, M. (2008), *Kürdistan Üzerine Yazılar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bruinessen, M. (2010), *Ağa, Şeyh, Devlet*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bulaç, A. (2010), *Kürtler Nereye?*, İstanbul: Çıra Yayınları.
- Çiçek, N. (2008), *Puşi ve Sarık*, İstanbul: Hayykitap.
- Gündüz, Ş. (2007), "Giriş", *Yaşayan Dünya Dinleri*, Ankara: DİB Yayınları.

- Heywood, A. (2010), *Siyasi İdeolojiler*, Çev. Ö. Tüfekçi, Ankara: Adres Yayınları.
- Izady, R. M. (2004), *Bir El Kitabı: Kürtler*, İstanbul: Doz Yayınları.
- Kapmaz, C. (2011), *Öcalan'ın İmralı Günleri*, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Kazdağlı, C. (1995), "Kanlı Örgütün Son Umudu İslam", *Aksiyon Dergisi*, Sayı:35.
- Ocak, A.Y. (2002), *Türkler, Türkiye ve İslam*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Okumuş, E. (2003), *Toplumsal Değişme ve Din*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Öcalan, A. (1993a), *Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)*, Almanya: Serxwebun Yayınları.
- Öcalan, A. (1993b), *Din Sorununa Devrimci Yaklaşım*, (der.) D.A. Küçük, İstanbul: Melsa Yayınları.
- Öcalan, A. (2012), "Müzakere Olmadan Çözüm Olmaz", www.dozacivanan.com, 'İndirme tarihi:14.02.2012).
- Öcalan, A. (2012), "Bu Son Şans", www.dozacivanan.com, 'İndirme tarihi:14.02.2012).
- Özeren, S. ve Başıbüyük, O. (2011), "Kendi Dilinde KCK: Sivil Siyaset mi, Yeniden PKK mı?", *Terörizm Paradoksu ve Türkiye*, ed. S. Özeren ve M. Sever, Ankara: Karınca Yayınları.
- Semiz, B. (2011), *PKK Terör Örgütünün Din Algısı*, Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Söylemez, H. ve Erdoğan, H. (2008), "Marksist PKK'nın Din Oyunu", *Aksiyon Dergisi*, Sayı:697.
- Sözer, A. ve Eski, U. (2011), *Dünden Bugüne Hizbullah, Terörizm Paradoksu ve Türkiye*, ed. S. Özeren ve M. Sever, Ankara: Karınca Yayınları.
- Tayyar, Ş. (2011), *Kürt Ergenekon'u*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Sivrekli, İ. (2008), *Kürdistan'da Siyasal İslam*, İstanbul: Peri Yayınları.
- Şehirli, A. (2000), "PKK'nın Kongre ve Konferansları ile Uyguladığı Strateji ve Taktikler (1978-1999)", *1. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu*, Elazığ: Frat Üniversitesi Yayınları.
- Şerefhan (1990), *Şerefname Kürt Tarihi*, İstanbul: Hasat Yayınları.
- Tan, A. (2010), *Kürt Sorunu: Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik*, İstanbul: TİMAŞ Yayınları.
- Zeki, M.E. (1992), *Kürdistan Tarihi*, Ankara: Beybun Yayınları.